

د. هودا ئەل بەدران سەرۆکی كۆمەڵەی نافرەتانی عەرەب

رابوونی ژنی عەرەبی لە هەفتاكانەوه دەستی پێکرد

هەشتاكاندا نەسكۆبەکی بە خۆوه بینی و لە نەودەكانیشدا بە تاییبەت دواي كۆنگرەي چوارەمی نێوه‌دۆلەتی نافرەتان ساڵی ۱۹۹۵ چونكە ئەو یەكێك بوو لە بەندەكانی كۆنگرەي بەكین بۆزیك لە ولاتانی عەرەبی ئەنجومەنی نیشتمانی بۆ نافرەت دروست كەردون.بە شێوێهەکی گشتی ئەبێنێن بزووتنەوهی نافرەتان هەندێجار چالاک ئەبێ و هەندێجاریش توشی مانبوون ئەبێ.بۆیە ئەبێ بزووتنەوهی نافرەتان چەمبارەي یی بەك حكومەي.

***هەندێك كەس نایەكسانی ئێوان ژن و پیاو ئەكۆرتنەوه بو سەرۆشی فەسێلۆجی نافرەت رات چێیه بەمە؟**

+ئێكۆرتنەوه‌كان پێچەوانەي ئەمەیان دەرخستوه،چونكە تاكە جیاوازي ئێوان ژن و پیاو زاوژی‌كردنە،بەلام رێكخستەكانی كۆمەلگا هۆكاری چاندنی هەستی باوەخ نەدانی نافرەتە لە مائەووب لە ژبانی گشتیشدا.

***لە ولاتانی عەرەبیدا نافرەت گەيشتە هەندێك پەلی سەرگردایەتی،ئایا ئەمە بە پێر خواستەكانیتهی؟**

+هەندێك لە ولاتان پێشكەوتن و هەندێكی تر پێشكەوتن.بۆ نموونە لە سوریادا خاتون(غاده مورا)ی تێدایە لە پەلی جینگری كشتی(النانب العالم).وكۆمەلەك نافرەتیشیان هەبە لە پەلی قازیدا.لە تونیش نافرەتشان هەبە لە ئەنجومەنی بالائی قەزادا.ئەمە جگە لەوێ نیوێ بواری قەزا نافرەت،چونكە لەوێ یاسا رێگای پێدەدا.لە میسریشدا لە بواری قەزادا تەنیا یەك نافرەت هەبە وەك سەروك پەرلەمانیێر تێداري و بە تەواو بوونی ماوه‌كەي دەسلەتەكەي كۆتایی پێدەي. لە ولاتێكی وەكو مەغریبیش بۆ ماوه‌ی (۵۰)ساله چۆتە بواری قەزاوه.

***پلانیەكانی داهاوتی كۆمەلەكە چێیه؟**

+كۆمەلە بەردەوام ئەبێ لە كارەكانیدا تا ئەو كاتەي دەرگاگان بەه رووی ئەو نافرەتدا ئەكۆرتنەوه كە شیاووه توانای هەلگرتنی مافەكانی هەبە بۆ راوهستان لە بەرامبەر ئەو دەروونی راوهستی كە لە رووی نافرەت دەووستیتنەوه و كۆمەلگا پێشەش ئەكات لەوێ سوو لە نیوێهەكی تری خۆی بێنێ بەتاییبەت ئەو نافرەتانی كە خاوەنی توانایەكی بەرزن.ئێمە بەسروبوومی بەشەری بە فەیزێ ئەدەین وئامادەكاری ئەكەین بۆ بێتواناكان.لەهەمان كاتدا هەندێك نافرەت خاوەنی توانایەكی بەرزن/بەلام لە دەروە بازەنەون.

سازدانی/ئەهەم حسیێن
و/توانا ئەوێهەمان
لە سايی (انصاف)وه وەرگراوه.

ناوەستین.بەلكو پشت ئەبەستین بە ئامرازێ یاریدەر لە رێگای هۆشیاری سیاسی نافرەتان و لێپرسراویتی بەرامبەر بە ئەم رۆلەواتە كارتێكی دەنگدانی هەبێ و بە عەقلائی دەنگ بەدات.بەلكو ئەدێ خۆشی كاندید بكات ئەگەر لە بار بوو بۆ ئەو مەبەستوه.بێتێه نەندامی حزبیك كە بۆچونەكانی لە گەل بۆچونەكانی ئەندا پەكێگرتنەوه.هەروها زیادكردنی توانای ئەو نافرەتانی ئەگەنە پلەیه‌كی سیاسی وەك ئەنجومەنی ناوچەكان.كۆمەلە راهیتایان ئەگرتنە ئەستۆ بۆ ئەوێ بە توانایەكی بەرزوهه رۆلەكانیان بێنێن چەنكە نافرەت ئەتوانێ بەهەمەستێ.هەروها كۆمەلە مامەلە لە گەل پارێزكاران تێدارەكاندا ئەكات بۆ رێكخستنی ئە دەورانه. هەروها كۆمەلە موخازەرات وكۆر و سەیمینار لە بەاری مافە سیاسیەكانی نافرەتانهه رێكخەتات بۆ هۆشیار كۆرتنەوهی كۆمەلگا بە شێوێهەكی گشتی.

***ئەي لە بارەي نافرەتانی نافرەتانهه ل بەرامبەر مافەكانیان؟**

+هەموو نافرەتێكی عەرەبی خەمەكانی نافرەت هەلتاگرێ. بەلام نافرەتگەلێك هەن هەستی لێپرسراویتیان هەبە و خەمەكانی نیشتمان هەلتەگرن و هەول ئەدن مومارەسی مافەكانی خۆیان بکەن لە بەرزوه‌ندی گەشەكردن و كۆمەلگا.

***رات چێیه لە بارەي ئەو تومەتەي كە ئەدەرتێ پان نافرەت بەوێ كە سەرچاوهی سلیبایته؟**

+دوو قوتابخانەي جیاواز هەن لە بۆچوون سەبارەت بەم خالە: یەكەم/كۆرتوتە كەسایەتی نافرەت خۆی كە بەرپوشێچوونی ناستی وشیاری كۆمەلایەتی و ئابووری ولاتان بگرن و بێنە لەمبەر لە بەرانبەری ئەو گشتگیرەي كە ناوچەكەي گرتوتەوه.دیارە بۆ ئەمەش عێراق بە پەلی یەكەم دێت.چونكە عێراق لە پاش لە كۆرتناتی بەهەس تەنها ولاتە لە ناوچەكەدا روو دەپوكراسیەت هەنگاو دەیتت و لە گەشەو نەشوفاوایە و خەریكە كەمەكەمە بەرو پێشوه دەچێت.بەرو پێشچوونی عێراقیش لەم كاتەدا بۆ خۆی مەترسی گۆرەپە لە سەر ولاتانی نارچەكەو بە تاییبەت ولاتانی دراوسێ. لە لاێك بەه هوی سەرکوتنی خواستەكانی كۆرەوه و لە لاێهەكی تریشوه لە رووی پێشكۆرتنەوه هەنگاوتان بەرو

- +ژنی مەغریبی لە پەنجاكانەوه چووتە دەسلەلاتی قەزاییهوه
- +تەنیا یەك خانم لە دەسلەلاتی قەزایی میسریدا هەبە
- +جیاوازی لە ئێوان ژن و پیاودا نیە
- تەنیا لە زگ و زاادا

لە مەبادیبه بنەرەتیه‌كانی رێككوتنەننامەي كاری كۆمەلایەتی ولاتانی عەرەبی دا هاتوه كە لە ساڵی ۱۹۷۱ دا دەرچوو كە ژن و پیاو هارەشی ژبان و چارەنوسن پێویستیهه پێكوه بەشداري بکەن لە دروستكردنی ژباندە لە سەر بنەمای هاریكاری وپەكسانی.پێرای ئەوێ كە ژنی عەرەبی بە رێژەي جیاوازی لە ولاتێكەوه بۆ ولاتێكی تر بەشداریان كرده لە گەشەكردنی كۆمەلگاكاندا لە ماوه‌ي نیو سەدی رابردوا و چەندین دەسكۆرتی بەرهم هێناوه.لە گەل ئەوشدا چەندین لەمبەر هەبە لە پێشیدا بووتە هوی ئەوێ بە پێی خواست و تواناكانی خۆی بەشداري تەواو بكات لە پڕۆسەي گەشەكردندا.یەكێتی ژنەكانی عەرەبی دیارترین رێكخراوه كانی ژنانه لە جیهانی عەرەبیدا كە بەرگری لە مافەكانی ژنان ئەكات بۆ چەمپانەندی یەكسانی لە ئێوان هەروو رەگەزدا وئوانیستی ژنان و بە لاوه خستنی ئەو تەحەدايانەي كە بووتەه هوی ئەگەيشتنی ژنانی عەرەبی بە ناستی خاوازاو.لە بارەي ئەم بابەتوهه كۆمەلگۆیهك لە گەل د.هودا ئەل بەدران سەرۆکی كۆمەلەي نافرەتانی عەرەبی ئەنجام درا:

***ئایا كۆمەلەي نافرەتانی عەرەبی هیچ رۆلێكی سیاسی ئەبێتی لە بەرزوه‌ندی ژندا؟**

+یەكێتی ژنەكانی عەرەبی بریتیهه لە كۆمەلەیه‌كی نەهلی.یاساش كۆمەلە نەهلیەكان قەدغە ئەكات لە بێنێنی هەر رۆلێكی سیاسی.واتە چالاکي سیاسی تەنیا بۆ پارتەكانە بە پێی یاسا و كۆمەلەكانیش یاسا گەلێكی تریان هەبە.واتە جیاوازی هەبە لە ئێوان كۆمەلە وەزەدا یان لە ئێوان كۆمەلە ئەهلیەكان و حزبدا.هەروها ئەو رێكخراویكی ئاھكومیەه بە بەشداري لە گەل تۆزێك لەه كۆمەلەسي نەهلی و رێكخراوی تردا لە ولاتانی عەرەبیدا كار ئەكات بۆ بەرزكردنەوهی ناستی نافرەت لە رێگای كارتێكردنەوه لە سیاسات و یاساكان و پێشكەشكردنی خۆمەنگوزاری و ئەو بەرنامانەي كە ئاسایشی بۆ داين ئەكات بە پێی تەواوی مافەكانی مرۆڤ.

***بەم پێیه ئایا كۆمەلە ئامرازێ یاریدەرە نییه؟**

+بە دلتاییهوه ئێمە دەستە وەستان

تێرۆر كاری تێرۆریستی ئەو كۆرەوه قەبزوون و وەحشیگەریانەه كە رۆژانە و لە كەناله‌كانی میدیای عێراقی و عەرەبیهوه دەبێنێن و دەبێنێن كە چۆن یێ ئاران خەلكی دەكوژن و شوێنی گشتی تێكەدەن و خەلكی دەترسن. تێرۆر بووتە دیاردەو حالەتێك لە زۆریهه ولاتانی سەرگۆی زویدا و بە بێ گۆئ دانە نینتیمای ئێسناەكان جێبەجێ دەكریت و مەترسی دەپێژنێ و تۆوی ترس و دلەراوكی دەچێنیت. ئەمەش لە پێناری هێج و بۆ هێج. چونكە هێج شتیك نییه بە كوشتن و لەنیوێردنی خەلك دەستەبەر بیت. تێرۆریستان دەیانوێ بەم جۆره كاركردارنەهەیان ری لەه پێشكۆرتن و

ناره‌زووه‌كانی دانەشێتت ناره‌زووی مرۆفیش سووړی نییه ئەبێ چێهوه‌یهك بیت. لەلاێه‌كهوه حەقیی خۆیه‌تی بەو شێوه‌یه بیت گەریاسی ئەو هەموو نەه‌امەتیه‌كه‌ی بەسەر ئە ولاتەدا هات ئەوا هەر ئەمە ئاكامەكەي دەبیت . ئەگەر باسی هۆكارەكان بکەین ئەبێ كۆتیبكی قەبارە گۆره بنوسینهوه لە دروستی ئەم جۆره خەلك بەلام كۆتیه‌یه‌كی هەرە گەورەمان لە پێشتر فریاسی ئەكەسێن كە لەبەردەم كارەساتیه‌كانی یانیش بالەئێستاره هەموومان بۆی دانیشین گۆئ ی خۆمان كەپ كەین دواتر ئێمەش وەكو ئەو نەوه‌یه دەین گەر هەلوێستمان ئەبێ . هێج كە سێكمان ئەو بەرپرسیارێتیه نا بەخەشێت گەر خۆمان بە تاكی ووشیار بۆمێرێز لە كۆمەلگا‌دا.

واتا یان ئەو نەوه‌یه بیت یان ئەبێ ووشیار بیت بەرپرسیارێتیه‌كی قورس بۆسەرشان. كە ئەلێن ئەوێ سوێ ئەمە هەموو گەنجێك ناگرتیتوه بەلام زۆریهه زۆری گەنجەكانی ئەم وولاتی خۆمان بەم شێوه‌ین گەنجی واش هەبە كە ئەبێتی چۆن كارەكات و چۆن بێره‌كاتوه هەست دەكەین ئەم وولاته هیشتا خێرخوازی زۆری تێداساره. لە دانیشتنێكدا لەسەر ئەم بابەتە یەكێك لە هۆكارەكانی نا دلسۆزی هەندو كەسەمان گەرانوه بۆ ئەوێ كە ئەو كەسانە سەیری دەروپشیتان دەكەن بۆیە نا دلسۆز بۆ زیاتر روون كۆرئوه سەیری لە خۆیان بەرزتر ئەكەن وەكو پێشیتان دەلێن ((گەوره ناسر دەژۆنێ و بچوك پێی تی دەخشتنێ)) ئەمەش بۆ لاێه‌كی دۆروو درێ تر و ئالۆز تر دەمانبات ئویش رێزگرتن لە تاك و بە پێچەوانه‌وه واتا ئەگەر ئەو ولاتەدا ترخی دلسۆزی كاركردن پێوانی هەبیت بۆ تاك لە كۆمەلدا بی گومان تاكەكان بە دلتاییهوه ئەركەكانیان جێ بەجێ دەكەن هەر ئەم تاكەش گەر بە پێچەوانه‌وه رەفتاری لەگەلدا بکرت ئەوا كەسێكی هەمە جێ و یێ باهر و نا دلسۆز ولاهر دروست دەبێ بۆیە ئەمۆز دەبێنێ ئەم سەردەمدا كەسانێك لە شوێنێكی تاییبەت بەكارەكانیان بە بۆنەي شارەزای ئەو بوراوهه خۆی پێشكەش بۆ ئەو جۆره لادان و بێ یاسایی بە ئوخەش كارمەندی هاتووچو خۆیان پێش هەموو كەسێك لە كاتی لێخووننی تۆتۆمبیدا نا یاسایی دەكەن و پشترانی خۆ پارێزی نا بەستەن و مۆلەتی تەزۆیر لەلاێن كەسانی شارەزای ئەو بوراوهه دەكریت. ئەوانەي لە فەرمانگەي كارەبايه خۆیان یەكەم كەسن هێلی گشتی بۆ ماله‌كانی خۆیان رادەكێشن مامۆستایان خۆباز لە سپۆزی تا قێكردنه‌وه كەم دەكەنوه و بی دەنگ دەین لە ناستی ناریكی و ناشیاری ولامدانەوه لە هۆلەكانی تاقی كۆرتنەودا.

یاسانامەكان خۆیان رێگای نایاسایی دەدۆزنوه بۆ جێ بەجێ كۆرتنی یاسا . ئەوانەي پروانامەي ساخته ده‌كەن پروانامەكانیش بە بەتالی لەبازار دەفرۆشێت كەسێكی ئاسایی نییه بە لكو فەرمانبەرێكی شارەزایە ئەو بوراوه‌داو پری دەكاتوه.

ئەوێ مەن بە ئوخەس باسەم كۆرتنەوهه كارمەندێكی هاتووچو و كارەباو یاساناس و مامۆستا ناگرتیتوه بەلكو ئەوانە لە ناخیدا نا دلسۆز و ئەیانسوێت زبسان بە كۆمەلگا بگەیهنن.

كۆشەي نەوه‌ي نوێ

نەسرین مەلا حەكیم بەكالۆرۆیسی لەكۆمەلناسی

لە هەموو لێكۆلینەوه و تاقیكردنه‌وه‌كانی پێشوو ئەوه سەلمێنارهه كە هەر نەوه‌یهك جۆزێك لە یێكردنه‌وه جۆزێك راو بۆ چوونی تاییبەتی خۆی ئەبیت . دروستبوونی ئەو یێكردنه‌وه و راو بۆ چوونە بە پێی بارودۆخی ژبان و كلتور یان هەر هۆكارێك یان چەند هۆكارێك بیت كەواتا نا بێ هەر كێز نەوه‌یهك تاوانبار بکەین گەر كەم و كوری زەقی هەبیت (كەم و كوری زەق) و بە پێچەوانەشوه ناییبەت بە شان و بالی نەوه‌یهك دا هەلێنێن گەر دەستكۆمتی مێژووی بە دەستیانێ.

تاما نەوه‌ي لە رۆلێ مرۆڤ كەم بکەین بەه پێچەوانه مرۆڤ لە ئەزەلهوه و یستوریەتی كاریك ئەنجام بەدات بوونی خۆی بەهپێتی گۆران چاكرتێن بەلگەشه بۆ هەولەكانی مرۆڤ. كەواتا هەر نەوه‌یهك لە هەر كۆتیه‌كی ئەم زەمێنهه و لە هەر زەمانێك بارودۆخی ناوچەكەي خۆی خۆی بۆ چۆنیه‌تی رەفتار كۆرتنی لە كۆمەلگەیه‌كدا بە مەرجێ كە ئامانجەكان دۆرو ئە كۆرتنەوه مەبەستمان ئامانجە مرۆبیه‌كانه كە هەموو ئاییه‌نه‌كانی ئامان و هەموو ئایدۆلۆجیا جیا جیاكانی سەرزەمین لەسەری كۆكن هێج ئایینێك و ئایدۆلۆجیا یەك ئی بە جەخت لە سەر دەست پاکی و رێزگرتن و هەولدان بۆ ژبانی باشر و ئارامی و ئاسایش و خوشبوستی خاك ئەتە هەر هەموو واجباییاتەكان واتا ئامانجەكان یەكەن هەرچەند رێگایەكانی جیاوازییت. زۆر گرنگیش ئەوێه كە هەر نەوه‌یهك پێویست دەكات كالجەری كۆن و سوێ و ئایدۆلۆجیا ولاتەكەي زۆر بەروونی تێبگات زۆر چاك بزانی كە خۆی لە كوێی ئەو چەرخەدا یە و لەسەر چی قوتاغێك وەستاره بۆ كام قوتاغ هەول دەدات.

زۆرگرنگە بزانی بوونی وەكو تاك مافی ئەوا ی هەبە لە جێبەجێ كۆرتنی داخوازیەكانی لەهەمان كاتدا رێز لە داخوازیەكانی كەسانی كەش بگرتی . ئەمەش بەپێرۆزی خود دەكرێ وەكو خۆی لە جێگای كەسانی تردا دا بێت بۆ ئەوێ هەست بە ئازارەكانیان بكات ئەمەش بەهەموو كەس ناكریت تەنها بەنەوه‌یه‌كی تێگەیشتنو ئەبێ . لە هێج كۆمەلگەیه‌كی بەشەریدا یاسا لەسەدا سەد بەپێره‌ناكریت بێ گومان لەمەر تاییبەتەندی مرۆڤ و جیاوازیەكانی ئێوان تاكەكان گەر بمانوێ یاسا وەكو خۆی جێ بەجێ بکەین ئەبێ تاییبەتەندیەكان رەچاو بکەین ئەوا ئەكەین ئەگەر تاییبەتەندیەكان رەچاو بکەین ئەوا یاسا وەكو خۆی جێ بە جێ تاكەین ئەمەش دەمانگرتیتوه. بۆ ئەوێ كە یاسا لەسەدا سەد لە هێج كۆمەلگەیه‌كی مرۆفسی دا جێ بەجێ ناكریت لێره‌دا رۆلی تێگەیشتن ووشیاری مرۆڤ ووشیاری ئەوێ نوێ دەره‌كۆرتن تا چەند ئەم ئالۆژیە تی بگات و بتوانی بێ وەستان و بێ لادان بۆ ئامانجەكان بە پەرۆشه هەول بەدات. وێست ئەم هەموو لێره‌دا برێژم باسی داروخانی دەروونی ئەم نەوه‌یه بەكەم كەسبەینێ وولات ئەگرنە ئەستۆ . گەر بەسووری بێ لە دێره‌كانی سەرەتا بکەینەوه و ئەم نەوه‌یه بەهێنە پێش چاومان توشی نا ئومیدیه‌كی گەوره دەبێن. نەوه‌یهك لادان دروخی بێت نەوه‌ي لای گرتنك نەبیت كات بیت خۆی بەزانای بزانێ كاتیك كە ئاستهانە بەكەسانی تر بكات سنوور بۆ

لەباوه‌نوور گەنجان بی ئومیدن

شیراز باوه‌نوور

بێگومان ئەگەر سەیریكی كۆمەلگای مرۆفایەتی بکەین، دەبێت گەنجان گەوروترین و چالاکترین و بە گۆرتترین توێژی كۆمەل بوونه لە هەموو رووبه‌كی ژبانه‌وه هەروها لە گەل توێژه‌كانی تری كۆمەل رۆلی چالاکي گەراوه ئەوێ دەمەوی لە سەری بەدویم گەنجی شاروچكەكەم باوه‌نووره. كە هەمیشە گەنجان توێژێكی مردوون و لە ناخوه رووخاون. بەراستی ئەم حالتهه دەبەستەوه بە چەند هۆكارێكهوه گەنجان و بێر بکەنوه. یەك لەوانهه ئەوێه گەنجان هێج بەرنامەیه‌كیان نییه بۆ ژبان و كاتەكان بە فێره‌دەن. ئەمەش وایان ئی دەكات هەمیشی چاوه‌روانی دەستی كەسانی ترین و نەتوانن پێشەروێ خەلك بێن سوو چاكسازي و گۆرانكاریه‌كان. ئەم لە لاێه‌ك لە لاێه‌كی ترهه، دەسلەلاتی و حزب كە بەردەوام دەبویت گەنجان لە نیو چوارچۆبه‌یه‌كی تەسك كو بکاتنوهه لە سەر بنەمای حزبا یەتی پەرورەدیان بكات. ئەم وا لە گەنجان دەكات كە نەتوانن داواي مەساف و داخوازیە‌كانی خۆیان بکەن و هەمیشە چاروشكێن لای حزب بێن. بویه مەن وەك گەنجێكی شاروچكەكەم هەست دەكەم خەتروو خیانەتیكی زور لە گەنجان كراوه. تیشك یان شوینێك نییه تاییبەت بێ بە گەنجان نازام حكومەت یە درێژای ۱۴ سال لەو خوهه خوشی بە خەبەر نەهاتنوه

